

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trang trí là nghệ thuật làm đẹp, nó giúp cho cuộc sống con người thêm phong phú và hoàn thiện hơn. Trong quá trình tìm hiểu tôi thấy nghệ thuật trang trí trên bích họa cổ Ai Cập có thể ứng dụng đưa và phân môn vẽ trang trí trong nhà trường. Người giáo viên dạy môn Mĩ thuật ngoài việc truyền thụ kiến thức về mĩ thuật, đặc biệt là phân môn vẽ trang trí cần phải biết dạy cho học sinh ứng dụng các kiến thức đó để làm ra các sản phẩm đẹp và có ích. Trong chương trình học chưa có những hình thức trang trí mới được đưa vào giới thiệu trong nhà trường một cách thấu đáo trong các bài học trang trí ở THCS. Những văn hóa nghệ thuật thế giới chưa được ứng dụng vào trong các bài vẽ của học sinh. Qua quá trình giảng dạy nếu đưa nghệ thuật trang trí trên bích họa cổ Ai Cập để vận

dụng vào dạy học phân môn trang trí là đưa cái mới vào dạy phân môn trang trí sẽ kích thích được tính tích cực sáng tạo của các em, phát huy năng lực học tập của HS. Do đó tôi chọn đề tài *“Nghiên cứu nghệ thuật trang trí trên bích họa cổ Ai Cập vận dụng vào dạy học phân môn vẽ trang trí tại trường Trung học cơ sở Nguyễn Trãi, huyện Tân Kỳ, tỉnh Nghệ An”* cho luận văn tốt nghiệp cao học chuyên ngành Lý luận và phương pháp dạy học môn Mỹ thuật

Chương 1

CÁC VẤN ĐỀ CHUNG ĐỂ NGHIÊN CỨU NGHỆ THUẬT BÍCH HỌA AI CẬP CỔ ĐẠI VẬN DỤNG VÀO DẠY HỌC MỸ THUẬT

1.1. Một số khái niệm sử dụng trong đề tài

1.1.1. Khái niệm bích họa

Bích họa là tranh vẽ thực hiện trên một diện tích lớn, thường là tường vách hoặc trần nhà dùng kỹ thuật vẽ trên vữa vôi nước pha phẩm màu được dùng tô lên mặt vữa khi vữa còn ướt.

1.1.2. Khái niệm trang trí

Khái niệm của trang trí là: Trang trí là một nghệ thuật sắp xếp đường nét, hình mảng, họa tiết, hình khối, đậm nhạt, màu sắc... để tạo nên một sản phẩm đẹp, phù hợp với nội dung và đáp ứng được nhu cầu thẩm mỹ của con người

1.1.3. Họa tiết trang trí, mô típ trang trí

Họa tiết trang trí là những hình vẽ đơn giản và sáng tạo từ những đối tượng có thật và dùng để trang trí. Họa tiết trang trí bao gồm người, hoa lá, côn trùng, động vật... có ở trong tự nhiên và đã được chọn lọc, sáng tạo, cách điệu để trông đẹp và phù hợp hơn nhưng vẫn giữ được hình dáng vốn có của nó.

Mô típ trang trí là sự kết hợp của họa tiết, chuyên tải nội dung trang trí. Mô típ trang trí rất phong phú về các loại hình, đề tài và được sử dụng ở nhiều dạng khác nhau chúng làm đẹp cho kiến trúc, trang phục, đồ dùng...

1.2. Khái quát về nền Mĩ thuật Ai Cập

1.2.1. Khái quát về lịch sử Mĩ Thuật Ai Cập

Ai Cập cổ đại đạt được rất nhiều thành tựu trên nhiều lĩnh vực văn hóa, nghệ thuật, tín ngưỡng như: chữ tượng hình, bích họa, gốm sứ, kim tự tháp, đền thờ, toán học, văn học, y học,

thủy lợi và kỹ thuật sản xuất nông nghiệp, tàu thủy...

Về tôn giáo, tín ngưỡng của người Ai Cập cổ đại: Tôn giáo của họ phát triển, họ thờ cúng nhiều vị thần khác nhau, xây dựng các ngôi đền để thờ cúng các vị thần và những vị vua danh tiếng.

Nền mỹ thuật Ai Cập cổ xưa bao gồm: kiến trúc, điêu khắc, hội họa. Về kiến trúc gồm có kim tự tháp và kiến trúc đền thờ. Về hội họa thì có bích họa, nghệ thuật chữ viết.

1.2.2. Vài nét về bích họa Ai Cập

Tranh bích họa được vẽ trên tường hay trên chất liệu gốm cổ thể hiện những hình ảnh sinh động về cuộc sống sinh hoạt của người dân Ai Cập cách đây hàng ngàn năm. Trong tranh bích họa Ai Cập các họa sĩ thường sử dụng những màu sắc chủ đạo như: lam, đỏ, cam, vàng, trắng, đen tạo cho người nhìn cảm giác rục rịch. Đề tài được thể hiện khá phong phú với các chủ

đề như sinh hoạt, sản xuất, tôn giáo nhưng nhiều nhất vẫn là đề tài tôn giáo. Hình vẽ trên những bức bích họa chủ yếu do người Ai Cập sáng tạo ra, là những hình vẽ hết sức đơn giản như hình người, hình động vật, cây cỏ hoa lá, núi non... những hình vẽ thần bí, siêu thực như tượng nhân sư, các vị thần, chữ tượng hình. Trang trí trên bích họa Ai Cập là thể hiện con người và không gian theo cách nhìn hai chiều. Trong tranh bích họa Ai Cập họ bố cục tranh theo địa vị xã hội. Người Ai Cập họ không coi trọng không gian trong tranh như: xa, gần, to, nhỏ, cái mà họ quan tâm chính là địa vị trong xã hội.

1.2.3. Các loại mô típ trang trí trên bích họa Ai Cập

Trên bích họa Ai Cập có nhiều mô típ trang trí khác nhau, chúng đa dạng về mặt nội dung và thể loại: Mô típ trang trí hình người, Mô típ trang trí hình các vị thần, Mô típ trang trí

hình động vật, Mô típ trang trí thực vật, Mô típ trang trí chữ tượng hình, Mô típ trang trí trên trang phục, trên trang sức, mũ...

1.3. Khái quát về trường trung học cơ sở Nguyễn Trãi, huyện Tân Kỳ, tỉnh Nghệ An

1.3.1. Khái quát chung

Trường THCS Nguyễn Trãi thuộc thị trấn huyện Tân Kỳ tỉnh Nghệ An là trường trọng điểm chất lượng cao của huyện Tân Kỳ nói riêng và tỉnh Nghệ An nói chung. Hiện nay nhà trường đã đạt được rất nhiều thành tích đáng tự hào như: 15 năm đạt danh hiệu Tập thể Lao động xuất sắc cấp tỉnh, đơn vị đạt Chuẩn Quốc gia THCS năm 2009, là lá cờ dẫn đầu thi đua của UBND tỉnh Nghệ An năm 2003. Chất lượng dạy học luôn được đi đầu nhiều HS được xếp loại hạnh kiểm khá, nhiều HS xếp loại học lực khá giỏi. Đặc biệt nhà trường có nhiều HS giỏi cấp tỉnh, cấp huyện, HS giỏi cấp trường. Về đội

ngũ giáo viên hiện nay nhà trường có đội ngũ GV chất lượng cao đáp ứng nhu cầu dạy học. Hiện nay nhà trường được đầu tư xây dựng để có một cơ sở vật chất khang trang, đồng bộ, mua sắm trang thiết bị dạy và học đáp ứng nhu cầu.

1.3.2. Chương trình dạy phân môn vẽ trang trí tại trường trung học cơ sở Nguyễn Trãi, huyện Tân Kỳ, tỉnh Nghệ An

Phân môn vẽ trang trí ở trường THCS Nguyễn Trãi dạy theo chương trình dạy học của Bộ Giáo dục và Đào tạo được đưa vào từ lớp 6 đến lớp 9. Ngoài ra chương trình học phân môn vẽ trang trí của trường THCS Nguyễn Trãi năm học 2018-2019 đã có thêm những tiết học tăng cường hay giờ học ngoại khóa cho HS. Trong chương trình dạy phân môn vẽ trang trí đã đưa vào chương trình dạy học tích hợp và chương trình dạy sách phát triển năng lực, dạy học theo chủ đề 2-4 tiết học/tháng.

1.3.3. Đặc điểm của học sinh trường trung học cơ sở Nguyễn Trãi

Trường THCS Nguyễn Trãi có tổng cộng 450 HS được phân bố đều vào 12 lớp. Hiện nay các em HS trong trường gồm 3 dân tộc học tập đó là: kinh, thái, thổ trong đó đồng bào thiểu số chiếm 6% tổng số HS toàn trường. HS trường THCS Nguyễn Trãi ham thích hoạt động nghệ thuật nói chung và hoạt động tạo hình nói riêng đặc biệt các em yêu thích phân môn vẽ trang trí. Ngoài ra tâm lý của các em ở lứa tuổi này cũng ảnh hưởng tới việc học bộ môn vẽ trang trí.

1.3.4. Thực trạng dạy học phân môn vẽ trang trí tại trường trung học cơ sở Nguyễn Trãi, huyện Tân Kỳ, tỉnh Nghệ An

Ưu điểm: Các em đều yêu thích môn học, có ý thức hoàn thành bài tập trong chương trình, có ý thức tìm tòi sáng tạo.

Hạn chế: Thực tế hiện nay cho thấy rằng cơ sở vật chất cho việc dạy và học môn Mĩ thuật nói chung cũng như việc học phân môn vẽ trang trí nói riêng ở trường THCS Nguyễn Trãi còn thiếu thốn và nghèo nàn. Việc học phân môn vẽ trang trí chưa có nề nếp, kiến thức chưa có hệ thống, thực hành ít, môi trường thẩm mĩ hạn hẹp.

Tiểu kết

Trang trí là nghệ thuật làm đẹp nó giúp cho cuộc sống của chúng ta trở nên phong phú hơn, tươi đẹp hơn. Các họa tiết, hoa văn trên bích họa Ai Cập có thể đưa vào áp dụng cho các bài học trang trí cơ bản và trang trí ứng dụng.

Trường THCS Nguyễn Trãi huyện Tân Kỳ tỉnh Nghệ An là một trường trọng điểm của huyện. Việc đưa cái mới vào trong giảng dạy là hết sức cần thiết.

Chương 2

VẬN DỤNG MÔ TÍP TRANG TRÍ TRÊN BÍCH HỌA AI CẬP VÀO DẠY HỌC PHÂN MÔN VẼ TRANG TRÍ TẠI TRƯỜNG THCS NGUYỄN TRÃI

2.1. Khả năng vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa cổ Ai Cập vào phân môn Vẽ trang trí

2.1.1. Giá trị của nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập

Hình vẽ trên bích họa chứa đựng nhiều giá trị về văn hóa, lịch sử, nghệ thuật của người dân Ai Cập. Nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập thể hiện giá trị tâm linh của người dân nơi đây. Trong suốt chiều dài lịch sử với hàng ngàn bức bích họa với những hình vẽ khác nhau thể hiện lên cảnh sinh hoạt đời sống của người dân Ai Cập. Tất cả các sinh hoạt, đời sống, những câu chuyện, đời sống tâm linh được thể hiện một cách sinh động rõ nét.

2.1.2. Sự cần thiết của việc đưa mô típ trang trí trên bích họa Ai Cập vào trong giảng dạy phân môn vẽ trang trí

Trong đời sống ngày nay việc giao lưu, tiếp nhận, học hỏi với các nền văn hóa khác trên thế giới là một điều rất cần thiết. Là một giáo viên giảng dạy bộ môn Mỹ thuật tôi nhận thấy trường THCS Nguyễn Trãi là một trường thuộc vùng sâu vùng xa nên việc các em được tiếp cận với những cái mới, những phương pháp dạy học mới còn hạn chế. Đưa nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào để dạy phân môn vẽ trang trí giúp HS có thể tiếp cận với cái mới. Điều đó mang đến cho các em tính tò mò, mang lại cho các em cảm giác mới lạ kích thích sự sáng tạo của các em. Những hình ảnh đề tài được thể hiện trong tranh bích họa Ai Cập với nội dung phong phú và mới mẻ đã tác động tới cảm xúc thẩm mỹ

trong các em. Các em biết trân trọng cái đẹp, yêu thiên nhiên con người, yêu cuộc sống.

Từ thực tế chương trình giảng dạy môn Mỹ thuật nói chung cũng như phân môn vẽ trang trí nói riêng trong nhà trường không có bài nào dạy về nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập cũng như các mô típ trang trí trên bích họa Ai Cập để đưa vào bài dạy trang trí cơ bản và trang trí ứng dụng. Với mục đích giúp giáo viên và học sinh nâng cao kiến thức, vốn hiểu biết về nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập nhằm ứng dụng trong học tập cũng như trong giảng dạy. Từ những phân tích nêu trên tôi thấy việc đưa nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào trong giảng dạy môn Mỹ thuật nói chung và phân môn vẽ trang trí nói riêng là hết sức cần thiết và phù hợp với thực tiễn và đặc thù của môn học.

2.1.3. Những yếu tố tạo hình trong nghệ thuật bích họa Ai Cập vận dụng vào phân môn vẽ trang trí

Việc vận dụng những yếu tố tạo hình trên bích họa Ai Cập vào trong phân môn vẽ trang trí giúp HS hình thành và phát triển ngôn ngữ tạo hình, năng lực thẩm mỹ của các em. Có thể vận dụng các yếu tố tạo hình trong bích Họa Ai Cập như: đề tài, màu sắc, bố cục, mô típ trang trí.

2.2. Phương pháp và cách thức vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào phân môn vẽ trang trí

2.2.1. Phương pháp dạy học phân môn vẽ trang trí để vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập

Vận dụng phương pháp dạy học theo sách phá triển năng lực, kết hợp với các phương pháp dạy học sau: Phương pháp trực quan, Phương

pháp gợi mở, Phương pháp luyện tập, thực hành, Phương pháp trò chơi, Phương pháp thảo luận nhóm.

2.2.2. Cách thức vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào phân môn vẽ trang trí

Trong chương trình Mĩ thuật THCS tôi vận dụng và đưa nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập để áp dụng trong các tiết học phân môn vẽ trang trí ở khối lớp 6 tại trường THCS Nguyễn Trãi huyện Tân Kỳ tỉnh Nghệ An.

Trước hết GV cần xây dựng kế hoạch bài học nhằm đưa ra mục tiêu cụ thể. Ngoài ra GV sử dụng phương pháp dạy học để đạt hiệu quả cao và phát huy được tính tích cực của HS. Hướng dẫn HS gọi tên các họa tiết, cách tách họa tiết, ghi chép họa tiết để làm tư liệu cho mình. Hướng dẫn HS lựa chọn họa tiết, sắp xếp bố cục. Hướng dẫn HS nhận biết và nắm bắt

được những màu được sử dụng trên bích họa Ai Cập để sử dụng cho bài vẽ của mình.

Vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào phân môn trang trí ở khối lớp 6 cụ thể: Vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào trang trí đường diềm. Vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào trang trí hình vuông. Ứng dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập để trang trí chiếc khăn đặt lọ hoa.

Trong quá trình nghiên cứu tôi thấy nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập là một đề tài rộng vì vậy để đảm bảo trong quá trình vận dụng đề tài một cách có hiệu quả nhất, tôi chỉ lựa chọn đưa ra một số mô típ trang trí tiêu biểu trên bích họa Ai Cập để vận dụng vào trong giảng dạy phân môn vẽ trang trí. Khi lựa chọn đề tài cũng như một số mô típ trang trí trên bích họa Ai Cập để đưa vào bài học cần chú ý không đưa vào

những đề tài ma quỷ, những đề tài không phù hợp với lứa tuổi các em tránh gây cho các em sự sợ hãi.

2.3. Vận dụng một số mô típ trang trí trên bích họa Ai Cập vào giảng dạy phân môn vẽ trang trí

Vận dụng trên 104 học sinh khối lớp 6 cụ thể: Trường THCS Nguyễn Trãi lớp 6A gồm 35 học sinh, lớp 6B gồm 32 học sinh, lớp 6C gồm 37 học sinh. Địa điểm vận dụng tại trường THCS Nguyễn Trãi là một trường nằm ở trung tâm thị trấn huyện Tân Kỳ. Thời gian vận dụng trong năm học 2018-2019. Nội dung vận dụng trong khuôn khổ thời gian và quy mô của luận văn tôi chỉ tổ chức nghiên cứu hai nội dung bài học được thiết kế theo hình thức dạy học áp dụng vào bài học cụ thể như sau: trang trí ứng dụng vận dụng vào bài trang trí hình vuông và trang trí đường điềm, trang trí cơ bản vận dụng

vận dụng vào bài trang trí chiếc khăn để đặt lọ hoa.

2.3.1. Vận dụng vào bài vẽ trang trí cơ bản

2.3.1.1. Trang trí hình vuông

Trong bài trang trí hình vuông ta có thể khai thác các họa tiết hình người, hình các vị thần hay họa tiết con vật vào làm họa tiết chính chạy theo đường chéo hoặc chạy theo khoảng trống chia các ô của đường chéo. Họa tiết chính thì phải vẽ to rõ ràng có thể tập trung vào chính giữa tâm hình vuông hoặc nằm ở khoảng giữa và có thể nằm ở các góc. Họa tiết hoa sen, chùm nho, bông lúa... trên bích họa Ai Cập có thể đưa vào trang trí mảng phụ của hình vuông. Ta có thể lấy một họa tiết hay một cụm họa tiết.

Sau bài giảng HS cần đạt được những kiến thức sau: HS hiểu được vẻ đẹp vai trò của trang trí hình vuông trong cuộc sống. HS biết cách làm

được một bài trang trí hình vuông, biết lựa chọn và sử dụng các họa tiết và màu sắc được ghi chép trên bích họa Ai Cập để vận dụng vào bài vẽ trang trí của mình. Nhờ đưa ra được những nhiệm vụ cho từng HS nên các em nắm bắt được kiến thức xây dựng tinh thần đồng đội, đoàn kết, mỗi cá nhân đều làm việc, biết cách phân chia cụ thể. HS hiểu, cảm nhận và phản ánh được hình ảnh của tác phẩm, phân tích, đánh giá được sản phẩm, giao tiếp, trao đổi, kiến thức và ý tưởng của bản thân.

2.3.1.2. Trang trí đường diềm

Trang trí đường diềm là sự sắp xếp các mảng họa tiết vận dụng các nguyên tắc trang trí cơ bản để tạo thành một dải trang trí kéo dài, liên tục, hài hòa hấp dẫn và đẹp mắt về đường nét, mảng hình, màu sắc, đậm nhạt. Đường diềm được ấn định giới hạn ở phần trên và dưới bằng những nẹp kéo dài. Nẹp có thể chỉ là những dải

băng dài, cũng có thể là họa tiết trang trí đơn giản và nhỏ hơn so với đường diềm chính. Phần nẹp có tác dụng làm tôn đường diềm lên thêm trang trọng, đẹp mắt và chặt chẽ về bố cục, trên đó các họa tiết trang trí hoặc các bố cục trang trí được nhắc lại đều đặn theo chiều dài đến vô tận.

Sau bài giảng HS cần đạt được những kiến thức sau: HS hiểu được vẻ đẹp vai trò của trang trí đường diềm trong cuộc sống. Học sinh có kiến thức cơ bản về trang trí, cách nhìn, hiểu biết về bố cục đường nét, hình mảng, màu sắc, đậm nhạt để tạo ra được một bài trang trí đẹp. Trong giờ học kích thích được sự hứng thú, sự sáng tạo của các em để các em biết cách vận dụng màu sắc, họa tiết, bố cục, cách tạo hình trên bích họa Ai Cập để làm bài trang trí đường diềm phù hợp với yêu cầu bài học. Có kiến thức chung về nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập để vận dụng

vào bài trang trí đường diềm, biết cách vẽ được một bài trang trí đường diềm đẹp về bố cục và màu sắc.

2.3.2. Vận dụng vào bài trang trí ứng dụng

- Trang trí chiếc khăn để đặt lọ hoa

Trang trí chiếc khăn để đặt lọ hoa có nhiều hình dáng khác nhau như: hình vuông, hình tròn, hình chữ nhật. Chúng ta trang trí như trang trí những hình cơ bản.

Sau bài giảng HS cần đạt được những kiến thức sau: HS biết được vẽ đẹp tầm quan trọng của trang trí ứng dụng trong cuộc sống. Biết vận dụng những kiến thức chung, cách sử dụng màu vẽ, cách vẽ họa tiết phân biệt được bài trang trí cơ bản và trang trí ứng dụng. Học sinh biết cách vẽ được một bài trang trí ứng dụng đẹp, biết lựa chọn và vận dụng các họa tiết và màu sắc ghi chép được trên bích họa Ai Cập để vận dụng vào

bài vẽ trang trí của mình. Biết xác định rõ đề bài, yêu cầu của bài học. Đồng thời các em HS hiểu được giá trị, nét đẹp và độc đáo của bích họa Ai Cập, từ đó HS thêm yêu quý trân trọng cái đẹp, yêu thích phân môn vẽ trang trí hơn.

2.3.3. Đánh giá kết quả vận dụng các mô típ trang trí bích họa Ai Cập vào phân môn trang trí tại trường THCS Nguyễn Trãi

Ưu điểm:

HS có hứng thú và yêu thích hoạt động sáng tạo và tìm hiểu một nền văn minh mới. Học sinh trải nghiệm với những sáng tạo mới góp phần nâng cao thẩm mỹ, tư duy tạo hình, cảm nhận màu sắc...

Hạn chế:

Để áp dụng bài tập thành công và hiệu quả đòi hỏi phải có thời gian cho HS tìm tòi nghiên cứu tìm hiểu.

Sau quá trình áp dụng giáo án đã đưa ra tôi nhận thấy quá trình học môn mỹ thuật của học sinh có một số chuyển biến về nội dung, về người học cũng như về người dạy.

Tiểu kết

Hệ thống những mô típ trang trí trên bích họa Ai Cập có thể đưa vào bài dạy vẽ trang trí cụ thể.

Qua ứng dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào trong giảng dạy phân môn vẽ trang trí nhằm giúp HS hiểu biết hơn về con người cũng như nền văn hóa của đất nước Ai Cập, HS được tiếp xúc với một thể loại tranh hết sức mới mẻ. Qua những tiết học giúp các em hứng thú, sáng tạo hơn trong những bài vẽ của mình phát triển được tư duy thẩm mỹ của các em.

Trong quá trình vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào trong dạy học phân

môn vẽ trang trí ở trường THCS Nguyễn Trãi huyện Tân Kỳ tỉnh Nghệ An đã đạt được những kết quả tốt đối với việc dạy và học phân môn trang trí nói riêng cũng như việc dạy và học môn Mĩ thuật nói chung.

KẾT LUẬN

Những mô típ trang trí được vẽ trên bích họa Ai Cập mang tính trang trí cao và có thể đưa vào vận dụng trong cuộc sống của chúng ta.

Việc nghiên cứu nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập để ứng dụng vào dạy học phân môn vẽ trang trí là cần thiết và đem lại kết quả tốt.

Qua quá trình vận dụng nghệ thuật trang trí trên bích họa Ai Cập vào trong dạy học phân môn vẽ trang trí tại trường THCS Nguyễn Trãi huyện Tân Kỳ tỉnh Nghệ An đạt được những kết

quả nhất định, khẳng định tính đúng đắn và phù hợp của đề tài.